

JUSTIN BLIJ(FT) OP SCHOOL

ANNIE DE GROOT, ORTHOPEDAGOOG

CENTRUM VOOR CONSULTATIE EN EXPERTISE

leren van
casussen

beschrijf je eigen casus

JUSTIN BLIJ(FT) OP SCHOOL

INTRODUCTIE

Hallo ik ben Annie de Groot, orthopedagoog en consultant voor het centrum voor consultatie en expertise.

Deze casus betreft een leerling van een school voor speciaal onderwijs, behorend tot cluster drie onderwijs.

De consultatie is aangevraagd door de intern begeleider, het team en de ouders gezamenlijk, hoewel men onbekend was met de werkwijze van het CCE. Er was bij de leerkrachten enerzijds motivatie en nieuwsgierigheid, anderzijds een zekere terughoudendheid. Toch wilde men er mee aan de slag, want men wilde echt proberen om Justin op school te houden.

PROBLEEMSITUATIE

Justin is een jongen van 9 jaar, die al drie jaar leerling is op de school.

Als hij twee jaar is, zoeken zijn ouders hulp op advies van het consultatiebureau, omdat zijn ontwikkeling achter blijft. Zijn taal en spreken blijven achter en in zijn spelen is hij gefixeerd op bijzondere dingen. Hij kan niet met andere kinderen spelen en is erg onrustig en druk.

Op driejarige leeftijd wordt hij op een kindercentrum geplaatst. Daar vindt verder diagnostisch onderzoek plaats. Een kinderpsychiater vindt aanwijzingen voor een Autisme Spectrum Stoornis. Later wordt daarnaast ook de diagnose ADHD gesteld.

Justin is onderzoekend, gaat op veel dingen af en hij gaat graag naar school. Hij vindt het fijn om met andere kinderen samen te zijn. Hij wordt blij van het spel van andere kinderen en wil dan ook meedoen. Men ziet dan een lieve jongen, die echter niet goed weet hoe hij dat aan moet pakken.

Zijn manier van contact zoeken is vaak ongeremd en ongepast. Het kan ontaarden in schreeuwen, schoppen, aan haren trekken en slaan. Hij is dan niet meer ontvankelijk voor de sturing van bijvoorbeeld de leerkracht en kan deze ook slaan of schoppen.

De school denkt dat de hele situatie van het onderwijs te veel prikkels geeft voor Justin: het leren, de leerstof, de eisen die daarmee worden gesteld en de groepsgrootte in de klas. Hij begint vaak wel enthousiast aan een taak, maar zonder hulp kan hij er zomaar van weglopen. Om hem – letterlijk – bij de les te houden, heeft men een extra begeleider ingezet, zodat hij een deel van dag 1-op-1 begeleiding krijgt. Dat helpt gedeeltelijk, maar niet altijd. Hij is dan zo druk, dat hij de klas uit moet. Het komt voor dat hij in een dwarse bui blijft hangen. Zijn ouders komen hem dan halen.

Het negatieve gedrag *belemmert* zijn leren en eigenlijk *komt* hij niet meer tot leren, terwijl de leerkracht, de begeleider en de ouders hem wel leerbaar achten. Op bepaalde momenten tijdens de 1-op-1 begeleiding blijkt hij namelijk wel iets te kunnen leren. Men kan niet verklaren waarom het de ene keer wel lukt en de andere keer niet. De leerkrachten vragen zich af of de school wel de goede omgeving is. De ouders hechten wel aan leren in een schoolomgeving voor Justin. School denkt ook aan mogelijkheden buiten het onderwijs, bijvoorbeeld onderwijs aanbieden binnen de zorg. Deze optie zou onderzocht kunnen worden.

Vooralsnog richten we ons in de consultatie op het zicht krijgen op de protectieve en belemmerende factoren voor deelname aan onderwijs van Justin in de school en vervolgens aan de beïnvloeding daarvan.

BEELDVORMING

Justin is een jongen met een matige verstandelijke beperking. Hij functioneert op sommige gebieden bijna op het niveau van licht verstandelijk beperkt. Omdat hij een achterstand heeft in zijn

spraak/taalontwikkeling, heeft hij moeite om talige informatie te verwerken. Rekenen kan hij relatief beter. Maar in het algemeen heeft Justin moeite om te begrijpen wat er gebeurt.

Justin is een enthousiaste en drukke jongen. Bij hem is de diagnose ADHD gesteld, waarmee een prikkelverwerkingsstoornis samenhangt. Op het laatste ga ik nu eerst in.

De prikkelverwerkingsstoornis uit zich bij Justin bij de afzonderlijke zintuigen op een andere manier en is van invloed op zijn functioneren op school.

Wij hebben dit deel van de beeldvorming bekeken vanuit het denkkader van Sensorische Informatieverwerking. Daarin staat centraal dat om informatie goed te kunnen verwerken de zintuigen niet over- maar ook niet onderprikkeld mogen zijn.

1. Justin is auditief overgevoelig. Hij wordt snel afgeleid door geluid. Dit gaat de hele dag door. Het begint al in het busje, met veel drukte van andere kinderen en de radio van de taxichauffeur. Op school is er vervolgens veel geluid als iedereen tegelijk aankomt, elkaar begroet in de gang en in de klas en vervolgens zijn plekje in de kring opzoekt. Justin houdt alles om hem heen in de gaten en maakt voortdurend geluid. Hij reageert ook op dingen die niet voor hem bedoeld zijn. Bijvoorbeeld als de leerkracht zich niet tot de hele klas, maar tot een leerling richt. Hij reageert zelfs op auditieve prikkels vanuit een ander lokaal.

2. Justin is visueel overgevoelig. Hij ziet alles wat er in de klas gebeurt en het lijkt erop dat hij alles in de gaten houdt. Er is ook veel te zien. De klas is vol met leerlingen, kasten, tafels en stoelen en spelmateriaal. Er zijn leermiddelen, wandplaten, tablets en een digibord. De klas is versierd met eigen werk van de leerlingen. En er zijn ramen, zowel naar buiten als naar

de gang. Als Justin in een plaatjesboek kijkt, ziet hij alle details. Dit merken we doordat hij alle details in het plaatje benoemt.

3. Justin is tactiel ondergevoelig. Hij voelt het niet als anderen hem aanraken. Hij raakt zelf andere mensen wel veel aan. Justin steunt met zijn hoofd in zijn handen als aan tafel werkt. Hij speelt graag met mondmaterialen, zoals een bijtring en hij heeft ook graag zijn duim in zijn mond.

4. Justin is ondergevoelig op het gebied van evenwicht en spiergevoel. Hij heeft moeite zijn evenwicht te bewaren en zonder druk op zijn lichaam kost het hem moeite zijn aandacht bij zijn werk te houden. Justin zit nooit stil, hij is voortdurend in beweging. Hij neemt regelmatig bijzondere houdingen aan. Tijdens het spelen in de bouwhoek gaat hij ook op materialen staan omdat hij de behoefte heeft om druk te voelen.

De combinatie van de prikkelverwerkingsproblematiek en de drukke schoolomgeving maakt dat Justin visueel en auditief zodanig overprikkeld raakt, dat het voor hem moeilijk wordt om informatie te verwerken. Daarnaast heeft de ondergevoeligheid op andere zintuigen ook gevolgen voor het richten van zijn aandacht. Hij moet zichzelf op die zintuigsystemen stimuleren om informatie te kunnen verwerken. Zo wordt het voor Justin heel moeilijk om te snappen wat er gebeurt.

Heel herkenbaar zijn de kenmerken van ASS problematiek bij Justin.

Deze problematiek versterkt de informatieverwerkingsproblemen die in het plaatje al gekoppeld worden aan zijn verstandelijke beperking. Maar bovendien heeft Justin moeite met alle veranderingen en overgangen die er

door de dag heen plaatsvinden. Op school *zijn* er echter veel overgangen en leswisselingen. In het lesprogramma zijn vele verschillende momenten: luisteren, vertellen, werken in de hoeken, werken aan je tafel, van je plaats mogen gaan, stil zijn. Justin heeft hulp nodig om te begrijpen wat er van hem verwacht wordt. Die hulp is niet altijd meteen beschikbaar en het is ook niet altijd duidelijk wanneer Justin wel aan de beurt is om zijn vraag aan de juf te stellen. Dat is moeilijk voor hem. Justin kan niet verdragen dat zaken anders verlopen, dan hij denkt.

Justin wordt te zwaar belast en dat levert hem spanning en stress op.

Vanwege de ASS en ADHD heeft Justin moeite met sociale interacties. En die zijn er veel op school. Er wordt door de hele dag heen een beroep gedaan op de mogelijkheden van de leerlingen op af te stemmen op het gevarieerde lesprogramma, de klas met andere leerlingen en de leerkrachten. Dan zijn er de situaties van de lesovergangen, de pauzes, de binnenkomst op school en het verlaten van de school. Allemaal situaties met veel sociaal verkeer. Justin begrijpt het sociale gedrag niet en komt in moeilijkheden. Bovendien is hij vanwege de ADHD-problematiek ongeremd en hij reageert op andere kinderen met druk gedrag. Op het speelplein wil hij graag met andere kinderen spelen, maar andere kinderen begrijpen dat drukke en impulsieve gedrag niet. Justin begint dan met aanraken en schreeuwen en krijgt vervolgens een afwijzing of een correctie. Ook dat levert hem stress en spanning op.

In de klas uit hij zijn spanning door te gaan schreeuwen, van zijn plaats op te staan, door de klas te gaan lopen en andere kinderen te storen.

Hij wordt dan apart gezet en doet zijn werk, met een begeleider, buiten de klas.

Dat vermindert zijn spanning en na een poosje mag hij weer in de klas. Deze cyclus kan zich enkele malen per dag herhalen.

Ook op het schoolplein is hij gespannen. Hij schreeuwt en raakt kinderen aan, wordt niet begrepen en het gedrag verergert in schoppen en slaan. Hij wordt ook hier even uit de situatie gehaald, maar als hij terug komt, herhaalt dit patroon zich.

Op een gegeven moment is hij niet meer te kalmeren en ontstaan er conflicten andere kinderen.

School ziet geen oplossing meer en vraagt de ouders van Justin hem van school op te halen. Ouders zijn hiertoe altijd bereid en hebben hun werk zodanig georganiseerd dat zij hiertoe ook in staat zijn. Hij kan thuis zijn lesactiviteiten doen met één van de ouders. In die situatie vermindert Justins spanning snel. De volgende dag gaat hij weer naar school en begint hij weer vrolijk aan de schooldag. De spanning bij de ouders is dan echter nog niet weg.

Het gebeurt regelmatig dat de ouders Justin ophalen. Dat is voor iedereen vervelend. Justin vindt dat vervelend, omdat hij graag op school is. Voor ouders is het vervelend om elke dag *stand-by* te moeten zijn. En voor leerkrachten is het vervelend omdat zij Justin onvoldoende onderwijs kunnen bieden, temeer omdat zij hem leerbaar vinden. Nadat dit meerdere keren is gebeurd, wordt de vraag gesteld of Justin niet van school moet.

INTERVENTIES

INTERVENTIE 1 OVERZICHT IN RUIMTE EN IN TIJD

De eerste interventie is – gezien zijn ASS-problematiek – gericht op het bieden van structuur in ruimte en tijd. Onduidelijkheid over waar en wanneer iets gebeurt, leidt snel tot spanningen en stress. Het structureren van de dag (van de tijd) begint al thuis. Thuis wordt Justin al voorbereid op

hoe de schooldag er uit ziet, op de reis met het busje, op wat er op het schoolplein, in de gang en wat er bij de start in de klas van hem verwacht wordt. En als de schooldag voorbij is, gebeurt hetzelfde. Ouders en school stemmen op die manier voortdurend op elkaar en op Justin af en zorgen daarmee gezamenlijk voor de eenduidigheid voor Justin.

Werken en ontspanning worden afgewisseld en de tijd wordt bijgehouden met een *timer*. Visuele ondersteuning door pictogrammen worden per dagdeel ingezet. Het waarom daarvan wordt aan Justin uitgelegd.

Wat betreft ruimte krijgt Justin ook meer structuur. In de klas krijgt hij een vaste plaats om te werken en een andere vaste plaats voor ontspanning. De plaats voor ontspanning wordt ingericht met een kleed en een zitzak.

Ook de ruimte van het schoolplein wordt voor Justin gestructureerd. Hem wordt uitgelegd waar hij kan spelen en waar hij kan fietsen. En ook dit wordt visueel ondersteund. Het samenspelen met twee of drie andere leerlingen wordt begeleid. Zelfs de pauzes worden aangepast, opdat minder klassen tegelijk pauzeren en het voor Justin overzichtelijker blijft.

INTERVENTIE 2 REGULEREN VAN PRIKKELS

Auditief en visueel is Justin snel overprikkeld. Bijvoorbeeld : de schreeuw van een ander kind, is voor Justin alarmerend . Hij verwerkt dat door zelf te gaan schreeuwen. Daarnaast schrikt Justin snel als iemand iets laat vallen en hij het niet heeft gezien.

Om de auditieve prikkels te verminderen wordt in de klas daarom een koptelefoon gebruikt.

Op het schoolplein worden de prikkels gereguleerd door hem een vaste route te laten fietsen. En ook dat wordt visueel ondersteund.

Tactiele prikkels komen bij Justin juist niet zo gemakkelijk binnen. Daarom krijgt hij iets om op te bijten of op te kauwen. Door op deze manier zijn

tactiele zintuigen te stimuleren wordt het voor Justin makkelijker zijn aandacht te richten.

Door de dag heen worden activiteiten geboden waarbij hij zijn spieren moet gebruiken, zodat hij zijn lichaam beter ervaart. Die functie hebben het spel op de mat, de zitzak met de verzwaarde knuffel, het spelen in de bouwhoek en het fietsen op het schoolplein.

Met leerkrachten wordt gesproken over hun rol bij het reguleren van prikkels bij Justin. Als zij contact met Justin maken, wordt hij eerst aangeraakt en wordt oogcontact met hem gemaakt. Pas nadat die prikkels zijn verwerkt, kunnen de verbale (auditieve) instructies gegeven worden. Door na te vragen of hij de instructies begrepen heeft, wordt gecheckt of deze prikkels inderdaad bij hem omgezet zijn tot zinvolle informatie. Om dit alles te laten slagen moet de leerkracht de tijd nemen en rust uitstralen, want de prikkelverwerking bij Justin kost tijd.

Er is nog een manier gevonden om overprikkeling van Justin te verminderen. Als de leerkracht merkt dat Justins stemvolume toeneemt, zijn bewegingen meer onrust vertonen en hij gaat wippen op zijn stoel, maakt de leerkracht contact door hem haar hand te laten zien. Ze steekt haar vingers beurtelings omhoog en laat Justin tellen, net zo lang tot hij rustig wordt.

INTERVENTIE 3 HET ROOSTER VOLGT JUSTIN

Het rooster en het programma van activiteiten worden aangepast aan wat Justin kan en wat hij aan kan. Zo begint Justin iedere ochtend in de kring, maar zo gauw hij tekenen van overprikkeling vertoont stapt hij over naar zijn individuele programma. Om de prikkelverwerking in balans te houden is in het programma afwisseling opgenomen in voor Justin ontspannende

en inspannende activiteiten. Justin ontspant bijvoorbeeld als hij kan bewegen.

INTERVENTIE 4 VOORBEREIDEN OP VERANDERINGEN

Het programma moet voor Justin voorspelbaar blijven en wordt daarom altijd gevolgd.

Hoewel de structuur in ruimte en tijd de stress beperken, is het niet te voorkomen dat er af en toe onverwachte veranderingen optreden, bijvoorbeeld door ziekte of door wijzigingen in het lesrooster. Deze worden vooraf aan Justin verteld en uitgelegd. Ook hier is de samenwerking met ouders noodzakelijk, zodat zowel thuis als op school dezelfde informatie op eenduidige wijze aan Justin wordt gegeven. Dat betekent dus dat veranderingen in het rooster tijdig met ouders worden besproken. Justin begrijpt vaak wel waarom er veranderingen zijn, wanneer het meerdere keren wordt uitgelegd. Dit werkt alleen als je de tijd neemt, Justin apart spreekt, contact maakt en dan rustig uitlegt wat er verandert.

Toen de koptelefoon werd aangeschaft is de begeleider deze samen met Justin gaan kopen. Van zo'n gelegenheid wordt dan meteen gebruik gemaakt om Justin uitleg te geven over het 'waarom' van deze verandering.

INTERVENTIE 5 NABESPREKEN VAN DE DAG

Iedere dag wordt door de leerkracht met Justin nabesproken. Er is vooral aandacht voor de positieve zaken. Op deze manier wordt de stress, die altijd nog wel wat aanwezig is, zoveel mogelijk gereduceerd. Justin mag zelf tekenen wat goed ging die dag en de tekening meenemen naar huis. Ook wordt met hem besproken wat de juf in het schriftje schrijft, dat hij meeneemt naar huis.

RESULTATEN

1. Justin blijft de hele dag op school. Voor leerkrachten is dit ook geen punt van twijfel meer.
2. Hij hoort weer bij de klas en de klasgenoten. Het gedrag dat als storend ervaren werd is nu een signaal voor de leerkracht dat het Justin te veel wordt en dat hij even andere prikkels moet krijgen.
3. Justin leert, in de klas, en geniet ervan.
4. Justin is ontspannen in de klas aanwezig.
5. In de pauze speelt Justin met andere kinderen, onder begeleiding van de leerkracht. Conflicten komen nauwelijks meer voor.

GELEERDE LESSEN

1. Leerkrachten hebben geleerd hoe prikkel- en informatieverwerking kunnen bijdragen aan het ontstaan van probleemgedrag. Doordat ze een andere betekenis hebben geleerd te geven aan het gedrag hebben ze inzicht gekregen in wat Justin nodig heeft. Als je weet dat Justin overgevoelig is voor auditieve prikkels kun je begrijpen op welke momenten hij het moeilijk heeft. Je kunt hem dan helpen door hem de koptelefoon te geven en door zacht en minder tegen hem te praten. En omdat ze weten dat tactiele prikkels hem helpen om de aandacht te richten en vast te houden krijgt hij deze aangeboden tijdens de lessen. De nieuwe kennis over de onderwijsbehoefte van Justin heeft ook voor andere kinderen een positieve uitwerking.
2. Justin heeft nog steeds intensieve begeleiding nodig, maar die wordt nu ingezet vóór de problemen verschijnen, proactief, omdat men aansluit bij zijn behoeften.

3. Leerkrachten en ouders hebben door hun samenwerking meer begrip voor en vertrouwen in elkaar gekregen. De samenwerking van school en ouders is voor deze zorgleerlingen een onvoorwaardelijke noodzaak.

4. De schoolleiding is nodig om de randvoorwaarden te realiseren. Dat geldt zowel voor de fysieke aanpassingen, zoals de verandering van de pauze-tijden, de inrichting van het schoolplein en de aanpassing in het lokaal, als voor de deskundigheidsbevordering van het schoolteam . De expertise over prikkel- en informatieverwerking is in deze school inmiddels opgenomen in het scholingsplan.

AFSLUITING

De motivatie en nieuwsgierigheid van de leerkrachten hebben het gewonnen van de terughoudendheid. Justin blijft blij op school.

Reacties/vragen zijn uiteraard welkom. Die kunnen online, via de website worden geplaatst.

Bijlagen kunnen worden geopend door op het paperclipje te klikken.
Bedankt voor het luisteren.

Bezoek de website van leren van casussen: <http://lerenvancasussen.cce.nl>

Bezoek de website van het CCE: <http://www.cce.nl>